

Inhoud

	Inleiding	1
1	Aankoopadvies camera en flitser	5
	Naar de winkel	6
	Flitsers van derden	7
2	Problemen oplossen voordat ze er zijn	9
	Inleiding	10
	EVF	10
	Flitseraansturing in de camera	12
	Leer je menu's en je flitser kennen	12
	Mijn flitser flitst niet (meer)	13
3	Zenders en ontvangers	15
	Inleiding	16
	Sync-kabel	18
	Radiozenders en -ontvangers	20
4	ETTL ja of nee?	25
	Een stukje geschiedenis	26
	ETTL vandaag de dag	29
5	Belichtingscompensatie	31
	Reflecterend meten	32
	Dat verdraaide histogramgedoe	36
	Metingen door de camera	38
	Modes voor het belichtingscompensatiesysteem	39
	Belichtingscompensatie voor flits, het begin	40
	Manueel, ja of nee?	41
	Flitsbelichtingscompensatie	43
	Eerste en tweede gordijn en bevroren van actie	45
6	De aparte mogelijkheden van de flitser	49
	Inleiding	50
	Groepen en kanalen	50
	Groepen versus ratio's versus handmatig	53
	HSS	55
	Zoom	59
	Stroboscopisch effect	61
	Modellamp	62

7	Accessoires	65
	Inleiding	66
	Rogue	66
	Lastolite	70
	Speedlightbrackets	75
	Westcott	77
	Magmod	78
	Fresnel, voor onze vogel- en dierenliefhebber	79
	Projectorsystemen	80
	Paraplu	82
	Stands/statieven	84
	Te weinig hot shoes	91
8	Accu's of externe power?	93
	Inleiding	94
	Batterijen en specificaties	96
	Goed onderhoud	100
	Geheugeneffect	100
	Opladers	101
9	Combineren met studioflitsers en pre-flash	103
	Studioflitser	104
	Praktijk	105
10	Algemene lichttechnieken	107
	Inleiding	108
	Output en meer output	108
	Invulflits	111
	Dag-naar-nacht	113
	Ertussenin	114
	En nu verder	116
11	Rogue-producten	135
	Inleiding	136
	FlashBender	136
	Grids	143
	Gels	146
12	Tips van anderen	153
	Inleiding	154
	Denk als een schilder, fotografeer en bewerk als een artiest (Rick Sammon)	154
	Fotografeer tegen het licht in (Martin Hogeboom)	160
	Have Fun (Joe McNally)	162
	Conclusie	165
	Nawoord	167

Naar de winkel

Het is tijd om een nieuwe camera te kopen. Dat is natuurlijk het mooiste moment wat er is. Je trekt je beste pak aan en gaat naar de winkel voor de perfecte camera. Helaas kom je er al snel achter dat je beter een trainingspak aan had kunnen trekken want de keuze is gigantisch en nagenoeg niet te overzien. Wat is de beste camera, vraag je je af. Eigenlijk moet je jezelf afvragen: wat is de beste camera voor mij? Jammer genoeg wordt dat nog wel eens vergeten, laten we daar dus eerst maar eens naar kijken.

De hoeveelheid aan keuzemogelijkheden groeit je al snel boven het hoofd. Zoals je begrijpt: door de bomen is het bos niet meer te zien.

Als je een camera koopt en je wilt met flits gaan werken, dan is het heel erg belangrijk om een paar dingen goed in de gaten te houden.

Geloof het of niet, maar niet elke camera heeft een goed werkend systeemflitseraanbod. Koop je een Canon of Nikon, dan kun je er blind van uitgaan dat ze een mooi eigen systeem hebben en dat bijna alles wat je koopt wel compatible is met deze twee merken. Koop je Sony, dan kan het verhaal wel eens anders zijn. Op dit moment (2020) is Sony koploper op vele gebieden en gelukkig is ook het aanbod van kleine flitsers onder-

tussen meer dan goed vertegenwoordigd. Toen ik destijds begon met Sony was dit toch wel heel anders.

Sony had toen wel eigen flitsers maar die waren puur gemaakt voor op de camera (dat is één van de dingen die zometeen aan bod komen). Wilde je deze flitsers van de camera af gebruiken, dan moest je toch twee van die dure flitsers kopen want anders werkte het niet. En aangezien het geen radiosignalen waren die de flitsers onderling aanstuurden... Wel, je snapt het al. Er was geen derde partij met triggers en compatible flitsers, dus het was echt even doorbijten in het begin. Zoals gezegd is Sony nu helemaal bij qua keuzes, net als Fuji dat maar heel langzaam op gang kwam, maar gelukkig tegenwoordig ook weer helemaal bij is. Let hier dus wel goed op bij de aanschaf.

Flitsers van derden

In een niet zo ver verleden (lees zo'n twee tot drie jaar) maakten niet alle flitsermerken ook zenders en ontvangers. Daarom zijn er de zogenoemde 'third party-oplossingen'-fabrikanten die alleen zenders en ontvangers maken, fabrikanten die alleen flitsers maken en nog fabrikanten die flitsers, zenders en ontvangers maar geen camera's maken. Het was dus een heel gepuzzel om het juiste systeem voor jouw camera te vinden.

Het nadeel van het gebruik van deze third parties is dat de fabrikanten vaak erg gesloten zijn over hun gebruikte protocollen en de makers van de triggers/ontvangers vaak flink wat onderzoek moeten doen, 'reversed engineering', om het allemaal werkend te krijgen. Er bestaat altijd een kans dat bijvoorbeeld bepaalde functies niet helemaal werken zoals het hoort of dat bepaalde functies simpelweg helemaal niet ondersteund worden.

Andere merken zijn wat vrijer en dat zorgt er dan ook voor dat de markt vaak overspoeld wordt met oplossingen van alternatieve merken. Sommigen zien dat als een probleem (omdat er ook veel 'troep' tussen zit) maar zelf vind ik het zeer belangrijk dat je kunt kiezen uit veel partijen. En verder zijn er tegenwoordig dankzij internet natuurlijk meer dan genoeg bronnen voor reviews.

Let op een aantal zaken

Let op of de door jou aangeschafte combinatie wel ondersteuning geeft voor (E)TTL/HSS/HS (deze termen komen later aan bod). Het is namelijk vaak wel mogelijk om een flitser aan te sturen, maar support voor alle speciale opties (vaak systeemeigen protocollen) is soms problematisch, vooral bij kleinere merken.

Gelukkig is er tegenwoordig veel meer mogelijk en begint het landschap van de kleine flitser redelijk te veranderen. Een merk zoals bijvoorbeeld Cactus is enorm aan de weg aan het timmeren. Als je op de Cactus-website kijkt, zie je dat ze bijna elk systeem wel

ondersteunen (Canon, Nikon, Fuji, Olympus, Panasonic, Pentax, Sigma en Sony). Het mooie aan hun systeem is tevens dat ze cross-platform werken. Met andere woorden: je zou flitsers van verschillende merken kunnen delen.

Het Cactus-systeem heeft een zeer goede ondersteuning voor bijna alle merken en systemen. Dit is dan ook in mijn optiek een zeer mooie basis om van daaruit op te bouwen.

Omdat we tegenwoordig dus erg veel keuzemogelijkheden hebben, blijft het mijns inziens heel belangrijk om bij je camerakeuze ook goed in gedachten te houden wat je er later mee wilt gaan doen. Wil je bijvoorbeeld ook tethered gaan schieten (naar een laptop), bedraad of draadloos, dan wordt de keuze steeds kleiner. Laat je daarom goed voorlichten en zet voor jezelf duidelijk op een rijtje wat je wilt gaan doen, nu en in de toekomst. De camera's zijn tegenwoordig van zulke hoge kwaliteit dat je gemakkelijk jaren met een camera kunt doen. Het is dan heel vervelend als je moet upgraden omdat iets niet werkt wat je van tevoren had kunnen zien aankomen. In alle eerlijkheid: ondersteuning voor speedlights en tethering zou denk ik standaard op elke camera aanwezig moeten zijn. Je loopt later anders echt tegen de beperkingen op, en dat is zonde van je investering.

focus

Problemen oplossen voordat ze er zijn

In dit hoofdstuk:

- Problemen voorkomen.
- Problemen oplossen.
- Wat als je flitser niet (meer) flitst?

Inleiding

Iedereen kent het horrorscenario wel. Je hebt eindelijk die beroemdheid, dat bekende model of die moeilijke klant voor de lens en... dan het werkt niet. Geloof het of niet, maar dit gebeurt ook regelmatig bij professionele fotografen waarvan je het misschien niet zo snel zou verwachten. Het voordeel van de professional is echter vaak dat ze het redelijk eenvoudig kunnen oplossen, maar hardware/software blijft gewoon hardware/software en dus gevoelig voor fouten en bugs. Toch kun je er zelf veel aan doen door een goede voorbereiding.

Natuurlijk kun je alleen dit boek lezen. Als je dat doet, dan denk ik dat je daarmee veel van de problemen wel kunt oplossen. Maar vergeet ook niet de term RTFM: *Read The Friendly Manual*. Ik moet wel eerlijk zeggen dat ik dat zelf eigenlijk nooit doe, meestal is alles wel duidelijk. Bij de kleine flitser echter... Ik weet niet meer hoe vaak ik een handleiding open heb moeten slaan. Je moet je realiseren dat er in die kleine units enorm veel mogelijkheden zijn, en daarbij ook heel veel verschillende instellingen, opties, modes enzovoort. Het zou je bijna gaan duizelen. Vandaar dus dat je problemen moet zien te voorkomen voordat ze ontstaan. Ik geef daarom wat tips die ik vaak behandel tijdens workshops en vragen die ik krijg via social media.

EVF

De EVF is mijns inziens een van de mooiste uitvindingen voor fotografen. Filmers en cameramensen wisten het al veel langer. EVF staat voor *electronic viewfinder* en die vind je eigenlijk altijd op de zogenoemde spiegelloze camera's, waar we over een paar jaar waarschijnlijk allemaal mee schieten. In het kort gezegd projecteert de EVF het beeld van de sensor in de zoeker of op het scherm op de achterkant. Dit heeft een heel groot voordeel, omdat je namelijk direct ziet wat er gebeurt met je foto. Je zou dit een WYSIWYG-oplossing kunnen noemen (*what you see is what you get*). Dit is echt geniaal als je snel wilt zien of een foto lukt. In situaties met wat moeilijker licht, bijvoorbeeld achter je onderwerp, is dit echt heel waardevol.

De Sony EVF, naast de accurate preview krijg je ook de optie om instellingen op de display te 'projecteren'. In veel gevallen kun je de EVF redelijk flexibel programmeren zodat je de informatie ziet die handig is voor jou als fotograaf.

Een EVF is fantastisch maar brengt tegelijkertijd ook een groot probleem met zich mee. Het systeem laat je het resultaat zien aan de hand van de instellingen op de camera. Maar als je de flitser er dus bij gebruikt wordt dit resultaat volledig anders.

Op de (E)TTL-stand blijft de viewfinder gewoon het beeld weergeven zoals dat zonder flits op de foto zou komen. Het voegt de flitser namelijk niet toe. In een standaard situatie is dit niet zo erg, bijvoorbeeld als we de flitser alleen gebruiken voor wat bijlichten. Maar ga je wat verder en wil je bijvoorbeeld het aanwezige licht onderdrukken met flits (hierover later meer), dan wordt het ineens wel erg donker in de viewfinder, tot het moment dat je eigenlijk helemaal niets meer ziet en je je afvraagt wat er aan de hand is.

Dit is eigenlijk exact hoe het hoort te zijn. Je drukt namelijk het aanwezige licht weg en daarmee wordt de foto donkerder. Dit wordt dan later opgelicht door de flitser.

Laten we dat even verduidelijken met een foto. Hoe los je dit probleem op?

Hier zie je een 'dag-naar-nacht'-techniek. Op de EVF zie je dit amper. Dit komt omdat de flitser alles verlicht.

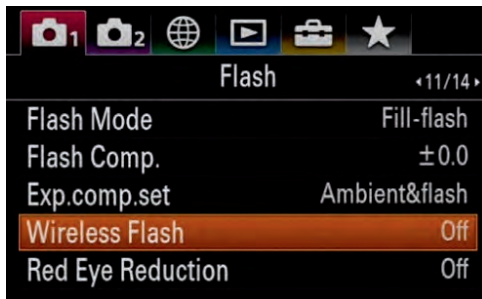

Nagenoeg elke camera met een EVF heeft een instelling waarin de EVF zich gedraagt als een standaard viewfinder. Bij Sony heet dit ‘setting effect’ (don’t ask why), en bij andere camera’s heet dit bijvoorbeeld ‘belichtingscorrectie’, wat een veel betere naam is.

Je kunt deze instelling snel checken door even je camera op ISO100 F22 1/1000 te zetten en te kijken bij welke instelling de viewfinder helemaal zwart is en bij welke je beeld ziet. Die laatste stand is voor manueel bestuurd flitsers in de meeste gevallen de beste. Later in het gedeelte over de praktijk ga ik hier verder op in.

Flitseraansturing in de camera

Om het allemaal nog leuker te maken (niet dus) hebben sommige camerafabrikanten hun camera’s uit de doos op een stand staan waarop je met geen mogelijkheid een flitser aan de gang krijgt. Als dit gebeurt, loop dan even je menu door en zoek naar termen als ‘wireless flash’, ‘fill in flash’ enzovoort. Vaak staat er een vinkje bij ‘disabled’. Zet dat dan even om. Gelukkig komt dit niet vaak voor maar het zal je maar net gebeuren. Experimenteer met deze settings, het is erg afhankelijk van welke camera je hebt.

Een screenshot van de Sony-instellingen.

Leer je menu's en je flitser kennen

Er is niets zo belangrijk als snel kunnen navigeren door je flitsermenu. In het begin zul je vaak moeten zoeken naar iets, maar als je jezelf dwingt om elke keer de flitser (en camera) te resetten naar de standaardinstellingen en daarna alles weer handmatig instelt, zul je al snel merken dat de bediening steeds gemakkelijker wordt.

Ik gebruik zelf in de workshops een Nissin-oplossing met zenders voor alle grote merken. Als we wisselen van cursist of merk camera moet ik deze zenders elke keer opnieuw koppelen aan de flitsers. De eerste paar keer moest ik daar steeds de handleiding voor pakken, maar ondertussen doe ik het bijna blind. Dit soort routine is vooral belangrijk als je niet te vaak met de kleine flitsers werkt. Je wilt je natuurlijk meer concentreren op het creëren van foto's en kunst dan gefrustreerd raken van niet-werkende apparatuur.

Niets is zo irritant als een flitser die je niet vertrouwt. Zorg dus altijd voor verse accu's. Ik ben iemand die wel met het milieu is begaan dus je zult mij niet snel betrappen op standaardaccu's of batterijen. Wij gebruiken op alle flitsers oplaadbare accu's of accu-packs. Op die manier weet ik ook altijd zeker dat mijn flitsers 100% opgeladen zijn en 'ready to go'.

Daarnaast is het niet leuk om te werken met in je achterhoofd het idee dat je flitser elk moment van het statief kan vallen. Gelukkig zijn ook daar goede oplossingen voor te vinden. Later gaan we daar meer op in, in hoofdstuk 7, *Accessoires*. Maar ik wilde dit probleem wel alvast noemen aangezien dat (in ieder geval voor mij) een enorme 'angstfactor' was.

Natuurlijk zijn er veel meer dingen die je tegen kunt komen maar ik denk dat deze tips al een flink stuk frustratie en problemen wegnemen. En, laten we eerlijk zijn, als je lekker rustig kunt werken omdat je de apparatuur vertrouwt en het allemaal op de juiste manier werkt, dan kun je lekker relaxed toewerken naar het eindresultaat, en sta je niet voor schut bij je klant.

Mijn flitser flitst niet (meer)

Camera's worden steeds ingewikkelder en kunnen steeds meer. Maar daarmee wordt soms ook het gebruik van speedlights onnodig gecompliceerd. Bij workshops heb ik bijvoorbeeld regelmatig mensen die in de problemen komen omdat hun flitser niet afgaat als ze een foto maken. Laten we daarom maar eens kijken wat er allemaal fout kan gaan.

Eigenlijk zijn er voor de meeste problemen maar twee oplossingen. De eerste oplossing is de gemakkelijkste. Sommige camera's kunnen niet én de hot shoe gebruiken en tegelijkertijd de live view op de achterkant van de camera. De meeste moderne camera's zullen hier weinig moeite mee hebben, maar er zijn verschillende wat oudere camera's die geen flits laten afgaan als je werkt via de live view. Soms kun je dit in het menu aanpassen, maar check altijd eerst even of de flitser wel afgaat als je door de zoeker kijkt.

Daarnaast zijn er merken (waaronder Sony) die de gebruiker mogelijkheden geeft voor de hot shoe. Bij Sony kan ik bijvoorbeeld de volgende opties instellen. Nu zal dit per camera iets anders zijn maar in feite lijkt het allemaal op elkaar.

- Flash off: dat lijkt me duidelijk, de flitser zal het niet doen.
- Autoflash: de flitser werkt automatisch als hij denkt nodig te zijn, bijvoorbeeld in een donkere ruimte of als je naar helder licht toe schiet (backlighting).
- Fill flash: een beetje een rottitel, maar in feite is dit de stand waarop de flitser normaal werkt.

- Slow sync: de flitser werkt alleen bij het indrukken van de sluitser. Je kunt nu lange sluitertijden gebruiken om bijvoorbeeld je onderwerp te bevriezen maar de achtergrond blurry houden door bijvoorbeeld te bewegen.
- Rear sync: tweede sluitergordijn.
- Wireless: deze optie wordt vaak gebruikt als je een eigen draadloos systeem gebruikt. Bij Sony kun je bijvoorbeeld aparte modules krijgen of flitsers die je als master instelt.

Voor de meeste mensen raad ik aan om de camera gewoon op 'fill in' te laten staan bij studio- of speedlightgebruik met aparte triggers. Het is de methode die eigenlijk altijd wel werkt.

Daarnaast vind je in veel camera's tegenwoordig de optie 'Electronic shutter curtain'. Ik raad iedereen aan om dit onmiddellijk uit te zetten. Ja, het heeft voordelen maar de nadelen zijn groter. Zo kan er onder andere bij highspeedflits *banding* ontstaan, en kan het bij wijd open diafragma vreemde artefacts geven bij het bokeh (de uit focus-gebieden).

Ditzelfde geldt voor bepaalde 'silent modes'. In deze modus wordt de camera zo stil mogelijk gemaakt en dit betekent soms ook dat de flitser niet meer werkt. Check dit voor jouw camera, werkt hij wel in de normale stand maar niet in silent, dan weet je voldoende.

Als een flitser het echt niet blijft doen, pak dan een andere camera om te testen of kijk of de flitser wel werkt via de 'test'-knop. Uiteindelijk zou je nog kunnen overwegen om de camera een reset te geven en alleen de flitsinstellingen aan te passen als het nog niet werkt. Helaas kan ik niet van elke camera die op de markt is de oplossing geven, maar ik denk dat je, als je de genoemde oplossingen doorloopt, een heel eind komt.